

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИПУСК 32

Рівне – 2020

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 32. Рівне: РДГУ, 2020. 266 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова, Республіка Польща)

Прищепя Богдан – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 26 листопада 2020 р.

***Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р***

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdg@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020

8. Obychkina J. O. Vneshnjajapolitika Francii ot de Golljado Sarkozi (1940-2012). – М. : Aspekt Press, 2012. – 381 s.
9. Osipov J. Vsedalshe ot gollizma: vneshnjaja politika sovremennoj Francii // Mezhdunarodnaja zhyzn. – Moskva, 2016. – S. 11–18.
10. Pupykin N. I. Ot gollizma kneoggolizmu: evoljucija ideologii i politiki // Sbornik stattejk 95-letiju M. A. Barga. – S. 331–342 // Electronnyj resurs. Rezhym dostupu: <http://roii.ru/dialogue/roii-dialogue-33.pdf> (data zvernennja 03.11.2020 r.)
11. Sypko B. Velikije lichnosti v istorii. De Goll. – Harkov: Knyzhkovyj klub «Klub simejnogo dozvillja», 2020. – 384 s.
12. Trubajchuk A., Shevchenko V. De Goll. – Kyiv: Istyna, 1997. – 104 s.

УДК 97(100) : 343.819.5 «1933/1945»

КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ

Харипончук Ліна

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

e-mail: linaharyponchuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0007-5005>

Михальчук Роман

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

e-mail: r.mykhalchuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9313-4830>

Анотація. У статті досліджено питання використання концентраційних таборів як одного з основних засобів репресивної політики нацистської Німеччини. Створення концтаборів на початковому етапі мало на меті «перевиховання» осіб, які були не згодні з політикою націонал-соціалістичної влади, проте з часом функцією таборів стало знищення злочинців та ворогів Рейху. Основою пропаганди репресивної політики нацистів була расова ідеологія, за якою арійська раса мала очиститися від опонентів режиму. Розглянуто аспекти утворення концтаборів та проаналізовано умовну класифікацію концентраційних таборів.

Ключові слова: концентраційні табори, репресивна політика, Третій рейх, гестапо, радянські військовополонені, остарбайтери.

CONCENTRATION CAMPS AS CONSTITUENT OF REPRESSIVE POLITICS OF THE THIRD REICH IS IMPORTANT

Annotation. In the article was explored the question of the use of concentration camps as one of the main means of repressive policy of Nazi Germany. At first the creation of concentration camps was aimed the "re-educating" those who did not agree with the policy of the National Socialist government, but over time the function of the camps was to destroy criminals and enemies of the Reich. The basis of the propaganda of the repressive policy of the Nazis was a racial ideology, according to which the Aryan race was to be cleansed of opponents of the regime. Aspects of the formation of concentration camps are considered and the conditional classification of concentration camps is analyzed.

Key words: concentration camps, repressive politics, the Third Reich, the Gestapo, soviet prisoners of war, the Ostarbeiters.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми дослідження концентраційних таборів нацистської Німеччини полягає в тому, що це один із основних засобів репресивної політики Третього рейху, який вражає своєю як масштабністю, так і жорстокістю. На сьогодні пенітенціарна система тоталітарного правління Третього рейху визнана світовою громадськістю злочином проти людства.

Висвітлення даної проблеми почалися після закінчення Другої світової війни, до цього часу відкриваються злочинні факти, які висвітлюють політику нацистської Німеччини щодо інакодумців, «ворогів держави і німецького народу», військовополонених.

Документи про нацистські концтабори були широко оприлюднені в багатьох збірниках, що побачили світ після завершення Другої світової війни, а також у спеціальних дослідженнях, зокрема М. Марунчака, Л. Сушона, В. Короля, О. Круглова.

Перші дослідження з історії полону в СРСР з'явилися лише після XX з'їзду КПРС. В основному це були видання спогадів колишніх в'язнів таборів, а також роботи з історії окремих концентраційних таборів (Бухенвальд, Дахау, Аушвіц, Маутхаузен). Крім того, було продовжено започатковане ще в середині 1940-х рр. видання окремих документів з проблематики військового полону, але в межах документальних публікацій про нацистський режим на окупованих теренах, у тому числі й в Україні. Лише з середини 1990-х років, у зв'язку зі зміною загальної політико-ідеологічної кон'юнктури, відкриттю для ширшого загалу значної частини раніше засекречених архівних документів, а також завдяки активній співпраці з західноєвропейськими вченими, тема військового полону та долі радянських військовополонених набирає щораз більшого відображення в працях українських дослідників. Серед них слід зазначити В. Берковського [4], В. Васильєва [6], Т. Вронську [10], Т. Пастушенко [11], І. Кулиничу [18], М. Марунчака [19], М. Михайлюк [22], В. Очеретяного та І. Ніколіну [24] тощо.

Аналізуючи праці західноєвропейських дослідників, передусім німецьких, дана проблематика опинилася в центрі історико-політичних досліджень вже з середини 1970-х

років. Фактично за період з 1970-х по 2009 рр. було опубліковано роботи К. Штрайта, А. Штрайма, У. Герберта, Х. Вайшера, Г.-А. Якобсена, Р. Фоссера, Р. Келлера, В. Боргзена та К. Волланда, К. Х'юзера та Р. Отто, М. Зіденханса, Б. Бонвеча, Й. Остерлоха, Г. Моммзена, А. Харітонова, К.-Д. Мюллера, в яких на підставі глибокого аналізу наявної джерельної та мемуарної бази досліджено було не лише долю радянських військовополонених у німецькому полоні та ситуацію, в якій вони опинилися після повернення на батьківщину, але й історію окремих концентраційних таборів та таборів для військовополонених [4].

Проаналізувавши наукову літературу можна стверджувати, що на теперішній час значною мірою розкрито сутність поняття концентраційні табори, проте залишається відкритим питання щодо класифікації концтаборів нацистської Німеччини та визнання чи невизнання колишніх в'язнів тих чи інших таборів такими, що мають право претендувати на матеріальну компенсацію від уряду Німеччини. Нацистські концентраційні табори мали різний характер і призначення, однак за умовами утримування в них в'язнів майже всі вони належали до категорії таборів з високою смертністю, голодом, тортурами, масовими розстрілами [6].

Виклад основного матеріалу. При аналізі сучасної наукової літератури можна знайти різні тлумачення поняття «концентраційні табори». Проте на нашу думку, найбільш обґрунтоване поняття у статті 1 Закону України «Про жертви нацистських переслідувань» від 23 березня 2000 р. визначено, що «концентраційний табір – місце превентивного ув'язнення людей з мотивів політичного, національного та релігійного характеру за рішенням державної таємної поліції – гестапо, без слідства і суду, без встановлення терміну, з особливо жорстоким режимом тримання (ізоляції), і з метою поступового знищення в'язнів непосильною каторжною працею, голодом, екзекуціями, тортурами, вбивствами і стратами, підпорядковане інспекції концентраційних таборів Третього Рейху [12].

Концентраційні табори мають наступні ознаки: повна ізоляція в'язнів від зовнішнього світу, яка здійснювалася за допомогою комплексу споруд, що були обнесені системою дротяних огорож під високою електричною напругою та системою зовнішніх постів, що виключали можливість проникнення ззовні; реєстрація ув'язнених та запровадження спеціального одягу й системи розпізнавальних знаків і номерів; охорона військами СС («загони охорони»); використання праці ув'язнених головною службою господарського управління СС тощо.

Вважається, що перші концентраційні табори були створені під час англо-бурської війни 1899–1902 рр. Гербертом Кітченером, англійським головнокомандуючим, для бурських сімей в Південній Африці. Тоді, тільки протягом одного року (1901–1902 рр.), в цих таборах від голоду і хвороб померло близько 17 тисяч людей. Пізніше концентраційні табори з'явилися в Намібії (1904 р.) для боротьби з повстанцями.

В СРСР концентраційні табори діяли з 1918 р., а вже до кінця 1919 р. існував 21 табір, вони називалися «Табори примусових робіт». До 1921 р. в них містилося близько 100 тисяч осіб. Ці табори стали прообразом для нацистської системи [26].

Отже, концентраційний табір – це знаряддя терору. І саме нацисти перетворили табори в один з основних засобів здійснення репресивної політики в Німеччині і в Європі, яка об'єднала політичні переслідування, економічні потреби та ідеологічні аспекти.

Перші концентраційні табори були створені з метою ізоляції та інтернування осіб, підозрюваних в опозиції нацистському режиму, проте незабаром вони розвинулися в гігантську машину придушення і знищення мільйонів людей різних національностей – так званих ворогів або представників «нижчих» груп населення – в країнах, що потрапили під владу нацистів, і зіграли вирішальну роль в проведенні нацистської політики знищення євреїв. Юридичною санкцією для довільних арештів після приходу Адольфа Гітлера та нацистів до влади в Німеччині став «Надзвичайний декрет рейхспрезидента про охорону народу і держави» від 28 лютого 1933 р., на підставі якого особи, яких підозрювали у ворожості до режиму, могли піддаватися превентивному арешту на невизначений термін. Але щоб надати цій практиці принципу законності, в квітні 1934 р. було видано постанову, згідно з якою для арешту був потрібний письмовий ордер [23].

Більшість ув'язнених у перших концентраційних таборах склали німецькі комуністи, соціалісти, соціал-демократи, роми, Свідки Єгови, гомосексуали й особи, які обвинувачувалися в «асоціальній» або соціально-девіантній поведінці. Першою відомою установою, куди бойовики СА (штурмові загони) доставляли політичних в'язнів вже на початку березня 1933 р., були підвали пивного заводу в Оранієнбурзі, біля Берліна. Проте, важко встановити чи був табір в Оранієнбурзі дійсно першим, оскільки в той час існувала маса «диких таборів» СА, тобто місць ув'язнення, які не були ніким не санкціоновані і нічим не регламентовані [26]. Тому першим великим нацистським концентраційним табором був Дахау, створений у березні 1933 р. неподалік від Мюнхена. Дахау розташовувався на окраїні однойменного містечка і займав територію закинутого заводу з виготовлення боєприпасів і пороху. На початку, в Дахау утримувалися політичні противники нацистського режиму, передусім комуністи, соціалісти, опозиційні режиму священнослужителі, а також душевнохворі, повії, наркомани та ін. [10; 14].

В умовах Другої світової війни в Дахау відправляли військовополонених, переважно із СРСР. До того ж, з часом, цей концтабір перетворився на дослідницький центр, де проводили медичні експерименти над ув'язненими: з вивчення впливу холоду на організм людини, токсичних речовин, газу, інфекцій, випробовувалися хірургічні втручання без анестезії тощо. В 1942 р. тут збудували газову камеру і крематорій. Дахау вважався «зразковим табором» з низкою філій, де готували керівників та охоронців для інших концтаборів, було сформовано перші підрозділи СС «Мертва голова», окрім того, тут відпрацьовували систему покарань, фізичних та

психологічних знущань, яку згодом поширювали на інші нацистські структури такого типу. Цей табір проіснував достатньо довго – до 29 квітня 1945 р. – часу звільнення американськими військами. За увесь період через концтабір пройшли більше 200 тисяч людей [8; 14].

Відтак, із створенням Дахау розпочався період «легальних» концентраційних таборів, що стали уособленням нацистської жорстокості й терору. Їх кількість невпинно зростала і поступово вони сформували централізовану систему, керував якою Г. Гімmlер.

Генріх Гімmlер був надзвичайно одіозною постаттю, іноді його ще називають одним із основних «катів коричневого рейху» [20, с. 50]. В 1929 р. він став на чолі СС, а в квітні 1934 р. його призначили керівником політичної поліції Пруссії, що дозволило йому зупинити процес кількісного скорочення таборів, і в липні 1936 р. – Г. Гімmlер очолив усю поліцію Німеччини. Гестапо стало загальнонаціональним інститутом, а Генріх Гімmlер отримав повноваження одноосібно вирішувати всі питання, пов'язані з превентивними ув'язненнями в концтаборах і взяв курс на уніфікацію концтаборів за «моделлю Дахау» [7; 3, с. 16]. Репресивна машина почала набирати обертів, а концтабори поповнювалися все більшою кількістю «неугодних».

На думку німецьких вчених, після Дахау, другим центром, який вплинув на подальше становлення концтабірної системи Третього рейху, став Ліхтенбург, який розміщувався в середньовічному замку. Впродовж 1933–1937 рр. це був табір для чоловіків, а з 1937 р. по 1939 р. його переформатували у жіночий табір. Тут, як і в Дахау, проходили вишкіл значна кількість «персоналу» концтаборів, що діяли під час Другої світової війни. Для прикладу, тут «навчалися» 13 есесівців – членів «команди 99», які впродовж 1941–1944 рр. вбили понад 7000 військовополонених із Радянського Союзу [3, с. 16].

В період 1933–1935 рр. було створено такі концентраційні табори як: Заксенбург, Естервеген (проіснував до 1945 р.), Папенбург, Вуперталь, Зонненбург та інші. [28, с. 62]. Однак знаковими в історії розвитку концтабірної системи були 1936–1937 рр., коли вони перейшли в повне підпорядкування СС. В цей період не тільки створюються нові концентраційні табори, а й відбувається реорганізація, переформатування й уніфікація вже існуючих.

У 1936 р. поблизу Берліна, в містечку Оранієнбург збудовано концтабір Заксенхаузен, що став багатофункціональним табором нового типу, який поступово розширювався і згодом мав десятки філій. До того ж, сюди відправляли ув'язнених з інших таборів, які підпадали під реорганізацію чи закриття. Так, восени 1936 р. сюди перевезли ув'язнених з таборів Естервеген та Колумбія-Хаус. З 1938 р. тут розміщувалося головне управління концтаборів, діяв навчальний центр з підготовки табірних охоронців [9; 7].

В 1939 р. за наказом Гімmlера в концтабори стали ув'язнювати не тільки «невдоволених» і «потенційних» ворогів та противників війни, але й тих, хто ухилявся «працювати на війну» [20, с. 105–106]. В цей час, до Заксенхаузена почали потрапляти представники різних національностей з окупованих Німеччиною країн [13].

Відтак, Заксенхаузен, від початку його створення й до завершення Другої світової війни, був важливим елементом нацистської репресивної системи. Тут знущалися над ув'язненими, використовували їх в якості робочої сили, проводили над ними медичні експерименти та нещадно позбавляли життя.

У 1937 р., в околицях міста Веймар, був створений ще один, відомий своїми нелюдськими умовами, концтабір – Бухенвальд (в перекладі «буковий ліс»). Спочатку він називався Еттерсберг. При в'їзді в табір містився символічний вислів – «Jedem das Seine» («Кожному своє»). Бухенвальд мав 66 філій і зовнішніх робочих команд, найбільші серед яких «Дора» (біля м. Нордхаузен), «Лаура» (біля м. Заальфельд) і «Ордруф» (в Тюрингії), де монтувалися літаки-снаряди ФАУ. Будувався він для німецьких політичних в'язнів, але поступово перетворився на один із потужних комплексів, де серед інших категорій ув'язнених утримували військовополонених та державних діячів із різних окупованих країн. В окрему групу виділяли євреїв [30; 17]. Починаючи з 1941 р. тут також практикували протиправні медичні експерименти, що стосувалися інфекційних захворювань. Бухенвальд був значним джерелом робочої сили для багатьох підприємств військової промисловості Третього рейху. Непрацевдатних осіб вбивали, застосовуючи газ та смертельні ін'єкції. Бухенвальд проіснував до 11 квітня 1945 р., однак, на початку квітня німці евакуювали звідси близько 30 000 в'язнів, значна кількість з яких загинули по дорозі [18; 5].

За деякими даними впродовж 1937–1945 рр. в'язнями табору були близько 239 тисяч людей. Всього в Бухенвальді було замучено 56 тисяч ув'язнених 18 національностей [17]. Хоча Бухенвальд «офіційно» не був «табором смерті», в результаті нелюдських умов, знущань, експериментів, непосильної праці та вбивств есесівцями, тут також загинули десятки тисяч людей.

Невдовзі після анексії Австрії, неподалік населеного пункту Гузен (Австрія), на місці закинутої каменоломні, 8 серпня 1938 р., був створений філіал Дахау – Маутгаузен. В самостійний табір його перетворили в березні 1939 року. У 1940 р. був об'єднаний з концтабором Гузен і став відомий як Маутгаузен-Гузен. За своїми масштабами Маутгаузен був достатньо великим і нараховував понад 50 філій, серед яких найвідоміші: Гузен, Ебензее, Лінц та ін., що були розкидані по всій території колишньої Австрії (Остмарк). Маутгаузен був місцем утримання військовополонених, остарбайтерів, учасників руху Опору та інших «не угодних» нацистам людей, які підлягали «знищенню працею». З осені 1944 року сюди переправляли ув'язнених з інших концтаборів у зв'язку з наближенням до них союзницьких військ [11].

За час існування табору в ньому знаходилося близько 335 тисяч людей з 15 країн. Тільки згідно з записами, в таборі знищено понад 122 тисяч осіб, в тому числі понад 32 тисяч радянських громадян. Табір було визволено 5 травня 1945 р. американськими військами [23].

У травні 1938 р. в східній Баварії з'явився концтабір Флосенбург. Його будівництво розпочали в однойменному невеликому населеному пункті, який здавна мав родовища граніту.

Для цього з Дахау було привезено сюди 100 в'язнів. Саме на гранітних каменоломнях доводилося працювати першим в'язням, згодом, їх стали використовувати на місцевих заводах військової промисловості Німеччини. Флосенбург спочатку позиціонувався як трудовий табір для утримання кримінальних, політичних злочинців та «асоціальних елементів», а згодом перетворився на місце утримання різних груп людей із окупованих територій Європи і СРСР.

Друга світова війна вплинула й на кількість та категорії ув'язнених, що у свою чергу викликало потребу розширення табору. Умови утримання тут аж ніяк не були людськими, крім того, значна кількість ув'язнених, серед яких, військовополонені з Радянського Союзу, підлягали знищенню. З цією метою, тут, як і в багатьох інших концтаборах, нацисти збудували крематорій. Загалом, впродовж 1938–1945 рр. у Флосенбурзі та його філіях знаходилися представники більше 30 країн, у кількісному визначенні – близько 84 000 становили чоловіки і 16 000 жінки. Концтабір був звільнений 23 квітня 1945 року американськими військами[21].

З квітня 1939 р. по квітень 1945 р., біля однойменного населеного пункту, діяв концтабір для жінок Равенсбрюк, що поступово перетворився на великий комплекс, через який впродовж його існування пройшли представниці більше 40 національностей. Загальна кількість ув'язнених за увесь період становила близько 132 тисяч [1, с. 113]. Подібно до інших, на Равенсбрюк покладалося декілька основних функцій: нещадна трудова експлуатація жінок, фізичне знищення та проведення експериментів, які керівництво концтабору успішно реалізовувало. Власне, означені функції і відрізняли концтабори від інших місць ув'язнення.

З початком Другої світової війни кількість ув'язнених почала швидко зростати. Якщо напередодні війни загальна чисельність в'язнів концтаборів становила приблизно 25 000 [16], то вже наприкінці 1942 р. їх нараховувалося орієнтовно 88 000, а на початку 1945 р. – 714 211 осіб [28, с. 62], що у свою чергу зумовлювало розширення та розвиток мережі концтаборів. За даними Інспекції концтаборів Головного управління СС, офіційно у Третньому рейху та в окупованих ним країнах, було 24 стаціонарних табори, 3 846 філій та 7 таборів знищення [25, с. 83].

Концтабори створювалися не лише на теренах Німеччини, але й на окупованих нацистами територіях різних країн. Так, були облаштовані: Аушвіц-Біркенау (Освенцим), Вестерборк (Голландія) – у травні 1940 р., Нойенгамме (Гамбург, червень 1940 року), Нацвейлер-Штрутгоф (Нацвейлер, Франція, липень 1940 р.), Гросс-Розен (Рогозниця, серпень 1940 р.), Берген-Белзен (жовтень 1940 р.) [28, с. 62] та інші.

У 1941 р. на окупованій території Польщі нацисти створили такі табори, як: Аушвіц (Освенцим) – найбільший нацистських табір, що являв собою комплекс, який складався з концентраційного табору, табору смерті й таборів примусової праці, розташований під польським містом Краковом. Комплекс складався з трьох основних таборів: Аушвіц I (служив адміністративним центром всього комплексу), Аушвіц II (Біркенау, «табір смерті») та Аушвіц III (група з приблизно 45 невеликих таборів, створених при фабриках і шахтах навколо загального

комплексу). В Освенцимі загинуло понад мільйон людей, 9/10 – євреї [23]; Майданек – розташовувався неподалік Любліна, діяв як концентраційний табір і табір смерті. Серед інших категорій в'язнів, тут утримували військовополонених із СРСР. За даними Нюрнберзького процесу, в 1941–1944 рр. в таборі було знищено близько 1,5 млн. осіб різних національностей [23]; Хелмно – був призначений, насамперед, для знищення євреїв із гетто Лодзі. Тут вперше з метою масової ліквідації ув'язнених застосували отруйний (вихлопний) газ у спеціальних автомобілях під назвою – «душогубки»/«газвагени» [29]; Треблінка – був представлений цілим комплексом таборів, що виконували трудову і знищувальну функції. Тут утримували військовополонених, поляків-правопорушників, євреїв тощо. За різними даними, в тут загинули від 750 тисяч до понад 1 мільйона осіб, переважна більшість з яких були євреями [22, с. 297–303].

В період 1942–1943 рр. на території Польщі діяв один із основних таборів знищення – Собібор, який будували радянські військовополонені і польські євреї. Тут були євреї з Чехословаччини, Франції, Литви, СРСР, Нідерландів. Названі табори, зокрема вирізнялися тим, що вони були місцями утримання і тотальної ліквідації представників єврейської національності. Тобто, ув'язнені, котрі потрапляли сюди, фактично були приречені на смерть.

Після початку німецько-радянської війни, на окупованих теренах СРСР виникали табори, які за своєю суттю і покладеними на них функціями були концентраційними. До цієї групи дослідники відносять, зокрема, такі табори як-от: Каунас (Литва), Вайвару (Естонія), в Латвії – Ригу-Кайзервальд (підпорядковувалися Головному адміністративно-господарському управлінню), Саласпилс (діяли під егідою Головного управління імперської безпеки), Малий Тростянець, Колдичево (Білорусь) [2, с. 22]. На окупованих нацистами українських землях було створено 2 концтабори: Янівський (Львів, 1 листопада 1941 р. – 19 липня 1944 р.) та Сирецький (Київ, травень 1942 р. – кінець жовтня 1943 р.) концтабори.

Варто відзначити, що від початку формування концтабірної системи нацистської Німеччини, існування цих «інституцій» не було таємницею, однак, реальна ситуація того, що там відбувалося насправді, і як там поводитися з ув'язненими замовчувалася. Хоча мешканці тих населених пунктів, неподалік, або у яких знаходилися концтабори, певною мірою здогадувалися про ситуацію там. Хоча про справжню страхітливість і масштабність злочинів нацистів у концтаборах світовій спільноті стало відомо вже після закінчення війни.

Відтак, вчені ведуть мову про те, що з 1933 р. до 1937 р. був так званий «ранній» період розвитку концтаборів, коли відбувався перехід від імпровізованих таборів, оформлення концтабірної системи, створення спеціальної Інспекції, перепідпорядкування СС тощо.

З 1938 р. розпочався новий етап розвитку концтаборів, що характеризувався такими рисами як: розширення концтаборів, будівництво за наперед підготовленими планами, ізольованість від зовнішнього світу, суворий контроль, уніфікація форми одягу, збільшення кількості ув'язнених та ін. Друга світова війна вивела нацистські концентраційні табори на

новий рівень, урізноманітнила контингент ув'язнених і перетворила їх на радикальні репресивні інституції. Масова експлуатація та знищення утримуваних тут людей свого апогею досягли у 1942–1944 рр.

Із збільшенням кількості концентраційних таборів постала проблема їхньої класифікації, тому в 1941 р. було видане Р. Гейдріхом відповідне розпорядження. Найбільш доцільно описано класифікацію концтаборів у праці М. Марунчука «Система німецьких концтаборів і політика винищення в Україні» [19]. У своїй праці він коротко окреслює основні риси нацистських концтаборів, які було розподілено на три ступені.

I ступінь – це табори праці. Ця категорія концтаборів є найбільш різноманітна якпо своїй формі так і по змісту, адже на початку формування репресивної концтабірної системи відрізнялися обмеженням часу перебування у них ув'язнених, відсутністю номерів та спеціального одягу. Однак, згодом вони уподібнилися до інших груп таборів. До II ступеня належали так звані «дійсні концтабори», обов'язковим атрибутом яких були: номерна система, спецодяг та жорсткіші умови утримання в'язнів. В свою чергу II ступінь розподілявся на багато інших категорій, але вони в практиці не мали найменшого значення. Вчений вказує, що такого типу таборами були – Дахау, Бухенвальд і Заксенхаузен. III ступінь – це були «табори знищення». Сюди попадали найбільш небезпечні елементи, яким на супровідних документах писали, що «поворот їх на світ не бажаний». Типовими таборами смерті були: Маутгаузен, Флосенбург, Аушвіц, Майданек [19, с. 14].

На німецький лад табори вказаних трьох груп називалися – Arbeitslager, Echte Konzentrationslager та Vernichtungslager [19, с. 62]. Проте, окреслений розподіл є доволі умовним, оскільки впродовж свого функціонування табір неодноразово міг бути то в одній, то в іншій групі, або ж поєднувати елементи кожної з них.

Таким чином, у період існування Третього Рейху концентраційні табори, насамперед, були покликані ізолювати осіб, які були в опозиції нацистському режимові, однак, згодом, їхнім головним завданням стало знищення противників нацизму різних національностей, забезпечення робочою силою німецьких концернів, і в той же час, виконуючи ідеологічні функції, утримування в страху мільйонів людей.

Висновки. За час свого перебування при владі з 1933 р. по 1945 р. нацисти створили на території Третього Рейху й окупованих землях 1634 табори та їх зовнішні команди (філії). Система таборів слугувала німцям для ізоляції, знищення або використання праці ув'язнених і полонених.

Концентраційні табори були у підпорядкуванні Головному управлінні імперської безпеки та Головного адміністративно-господарського управління СС, централізованою концтабірною системою керував Г. Гімmlер. Всі табори мали уніфіковану структуру управління, але могли вирізнятися функціональним призначенням і національною приналежністю в'язнів.

Достеменно, кількість людей, які загинули у концтаборах, як і тих, які вижили, з огляду на різні причини, встановити неможливо. Кількість жертв «таборів смерті» також точно не встановлена, і цифри різних науковців різняться залежно від політико-пропагандистських аспектів. Проте переважна більшість істориків вважає, що від рук нацистів загинуло більше шести мільйонів людей.

Джерела та література

1. Аристов С. В. Женщина в концентрационном лагере Равенсбрюк: насилие и противостояние // Диалог со временем. Специальный выпуск: нормы и девиации в гендерной истории и историографии. М.: Едиториал УРСС, 2010. Вып. 31. С. 113–124.
2. Аристов С. В. Нацистский женский концентрационный лагерь Равенсбрюк (1939–1945 гг.): стратегии выживания узниц. Автореферат на соискание ученой степени к.и.н., 07.00.03 – Всеобщая история. Курск, 2010. 24 с.
3. Аристов С. В. Роль Дахау и Лихтенбурга в процес се становлення системи нацистських концентрационных лагерей // Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова. 2013. № 3. С. 15–17.
4. Берковський В. Нацистські табори для військовополонених в м. Славуті (1941–1944 рр.) URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/zabuti-zertvy-viyny/1271-vladyslav-berkovskyi-natsystski-tabory-dlia-viiskovopolonenykh-v-m-slavuta-1941-1944-r>
5. Бухенвальд // Энциклопедия Холокоста. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/ru/article/buchenwald-abridged-article>
6. Васильев В. Ю. Концентраційні табори більшовицького та нацистського тоталітарних режимів на території УСРР–УРСР. URL:<http://www.history.org.ua/?termin=KoncentratsiyniTabori>
7. Вахсман Н. История нацистских концлагерей / Пер. с англ. А. А. Уткина. М.: Центрполиграф, 2017. 783 с. URL: <https://bit.ly/3hrcWv6>
8. Вишлєв О. В. Дахау // Всемирная история. Энциклопедия. URL: <https://w.histrf.ru/articles/article/show/dakhau>
9. Вишлєв О. В. Заксенхаузен // Всемирная история. Энциклопедия. URL: <https://w.histrf.ru/articles/article/show/zaksienkhauzien>
10. Вронська Т. В. Дахау // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Вво «Наукова думка», 2004. 688 С. URL:<http://www.history.org.ua/?termin=Dakhau>
11. Вронська Т., Пастушенко Т. Маутгаузен // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2009. 790 с. URL:<http://www.history.org.ua/?termin=Mautgauzen>

12. Закон України «Про жертви нацистських переслідувань» від 23 березня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1584-14#Text>
13. Заксенхаузен // Musicand the Holocaust. URL: <http://holocaustmusic.ort.org/ru/places/camps/central-europe/sachsenhausen/>
14. История концлагеря Дахау. URL: <https://tass.ru/info/8352953>.
15. Конопатченко А. В. Концентрационные лагеря системы Маутхаузен в нацистской Германии (1938–1945 гг.): история, структура, сопротивление. Автореферат на соискание ученой степени к.и.н., 07.00.03 – Всеобщая история (новейший период). Москва, 2010. 30 с.
16. Концентрационные лагеря // Электронная еврейская энциклопедия. URL: <https://eleven.co.il/jewish-history/holocaust/12182/>.
17. Концлагерь Бухенвальд // ТАСС. URL: <https://tass.ru/info/1893678>.
18. Кулинич І. М. Бухенвальд // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2003. 688 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Bukhenvald>.
19. Марунчак М. Г. Система німецьких концтаборів і політика винищення в Україні. Вінніпег-Канада: Загальна бібліотека «УКТ», 1963. 90 с.
20. Мельников Д., Черная Л. Империя смерти: Апарат насилия в нацистской Германии. 1933-1945. М.: Политиздат, 1988. 414 с.
21. Мемориал концлагеря Флоссенбюрг. URL: <https://cutt.ly/wsVvgFf>; <https://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/ru/>
22. Михайлюк М. В. Нацистський комплекс «Треблінка»: життя і смерть поруч // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2017. Вип. 48. С. 297–303.
23. Нацистские концлагеря в годы Второй мировой войны. – 2010. – URL: <https://ria.ru/20100427/227000409.html>.
24. Очеретяний В. В., Ніколіна І. І. Процес створення нацистської табірної системи на території Польщі в період Другої світової війни // Інтермарум: історія, політика, культура. 2018. № 5. С. 239–251.
25. Пастушенко Т. Нацистські концтабори в енциклопедичних виданнях: історія поняття, класифікація, стан досліджень // Сторінки воєнної історії України. 2019. Вип. 21. С. 81–92.
26. Система нацистских лагерей и «окончательное решение еврейского вопроса». URL: <https://www.yadvashem.org/ru/education/projects/phoenix/holocaust/camps/camps-intro.html>
27. Собибор // Электронная еврейская энциклопедия. URL: <https://eleven.co.il/jewish-history/holocaust/13869/>.
28. Филипов К. Деньги концентрационных лагерей Третьего рейха // Банкаўські веснік. 2016. С. 62–67.

29. Хелмно // Электронная еврейская энциклопедия. URL: <https://eleven.co.il/jewish-history/holocaust/14499/>

30. Черновалов В. В. Концлагерь Бухенвальд // ArtOfWar. URL: http://artofwar.ru/c/chernowalow_w_w/kzbuchenwald41.shtml

References

1. Aristov S. V. Woman in the Ravensbrück concentration camp: violence and confrontation // Dialogue with time. Special issue: norms and deviation in gender history and historiography. М.: Editorial URSS, 2010. Issue. 31. P. 113–124.

2. Aristov S. V. Nazi Women's Concentration Camp Ravensbrück (1939–1945): Survival Strategies for Prisoners. Abstract for the degree of candidate of historical sciences, 07.00.03 – General history. Kursk, 2010. 24 p.

3. Aristov S. V. The role of Dachau and Lichtenburg in the formation of the system of Nazi concentration camps // Bulletin of KSU im. N. A. Nekrasov. 2013. No. 3. P. 15–17.

4. Berkovsky V. Nazi prisoner of war camps in Slavuta (1941–1944) URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/zabuti-zertvy-viyny/1271-vladyslav-berkovskiyi-natsystski-tabory-dlia-viiskovopolonenykh-vm-slavuta-1941-1944-r>

5. Buchenwald // Encyclopedia of the Holocaust. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/ru/article/buchenwald-abridged-article>

6. Vasiliev V. Yu. Concentration camps of the Bolshevik and Nazi totalitarian regimes on the territory of the USSR-USSR. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=KoncentratsiyniTabori>

7. Waksman N. History of Nazi concentration camps / Per. from English A. A. Utkina. М.: Tsentrpoligraf, 2017. 783 p. URL: <https://bit.ly/3hrcWv6>

8. Vishlev O. V. Dachau // World History. Encyclopedia. URL: <https://w.histrf.ru/articles/article/show/dachau>

9. Vishlev O. V. Sachsenhausen // World history. Encyclopedia. URL: <https://w.histrf.ru/articles/article/show/zaksienkhauzien>

10. Vronska T. V. Dachau // Encyclopedia of History of Ukraine: Vol. 2: Г-Д / Editorial board.: V. A. Smoliiy (head) and NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine. К.: Invo "Naukova Dumka", 2004. 688 p. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Dachau>

11. Vronska T., Pastushenko T. Mauthausen // Encyclopedia of History of Ukraine: Vol. 6: La-Mi / Editorial board: V. A. NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine. К.: Publish in house "Naukova Dumka", 2009. 790 p. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Mautgauzen>

12. Law of Ukraine "On Victims of Nazi Persecution" of March 23, 2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1584-14#Text>

13. Sachsenhausen // Music and the Holocaust. URL: <http://holocaustmusic.ort.org/places/camps/central-europe/sachsenhausen/>
14. The history of the Dachau concentration camp. URL: <https://tass.ru/info/8352953>
15. Konopatchenkov A. V. Concentration camps of the Mauthausen system in Nazi Germany (1938–1945) history, structure, resistance. Abstract for the degree of Candidate of Sciences in History, 07.00.03 – General History (the latest period). Moscow, 2010. 30 p.
16. Concentration camps // Electronic Jewish encyclopedia. URL: <https://eleven.co.il/jewish-history/holocaust/12182/>
17. Concentration camp Buchenwald // TASS. URL: <https://tass.ru/info/1893678>
18. Kulynych I. M. Buchenwald // Encyclopedia of the History of Ukraine: Vol. 1: AB / Editor.: VA Smoliy (chairman) and others. NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine. K.: In the "Scientific Thought", 2003. 688 p. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Bukhenvald>
19. Marunchak M. G. The system of German concentration camps and the policy of extermination in Ukraine. Winnipeg-Canada: UKT General Library, 1963. 90 p.
20. Melnikov D., Black L. Empire of Death: The Apparatus of Violence in Nazi Germany. 1933–1945. Moscow: Politizdat, 1988. 414 p.
21. Memorial of the Flossenbiurg concentration camp. URL: <https://cutt.ly/wsVvgFf>; <https://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/ru/>
22. Mykhailyuk M. V. Nazi complex "Treblinka": life and death side by side // Scientific works of the historical faculty of Zaporizhia National University. 2017. Vip. 48. pp. 297–303.
23. Nazi concentration camps during the Second World War. – 2010. – URL: <https://ria.ru/20100427/227000409.html>
24. Ocheretyany V. V., Nikolina I. I. The process of creating a Nazi camp system in Poland during the Second World War // Intermarum: history, politics, culture. 2018. № 5. Pp. 239–251.
25. Pastushenko T. Nazi concentration camps in encyclopedic publications: the history of the concept, classification, state of research // Pages of military history of Ukraine. 2019. Vip. 21. pp. 81–92.
26. The Nazi Camp System and the "Final Solution to the Jewish Question". URL: <https://www.yadvashem.org/en/education/projects/phoenix/holocaust/camps/camps-intro.html>
27. Sobibor // Electronic Jewish Encyclopedia. URL: <https://eleven.co.il/jewish-history/holocaust/13869/>
28. Filipov K. Money of the concentration camps of the Third Reich // Bankski Vesnik. 2016. P. 62–67.
29. Khelmno // Electronic Jewish Encyclopedia. URL: <https://eleven.co.il/jewish-history/holocaust/14499/>
30. Chernovalov V. V. Buchenwald Concentration Camp // ArtOfWar. URL: http://artofwar.ru/c/chernovalov_w_w/kzbuchenwald41.shtml

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Олеся Онищук

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ МІЖ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ
ТА ПРОТЕСТАНТСЬКИМИ РЕЛІГІЙНИМИ ТЕЧІЯМ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
(КІНЦЯ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.) 3

Артем Харченко

КОЛЕКТИВНИЙ ПОРТРЕТ СТУДЕНТСТВА ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В
ПЕРШІЙ ПОЛОВИНИ XIX СТ. 9

Ольга Колесник, Руслан Пальчевський

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ТОВАРИСТВА «СОКІЛ» 15

Вікторія Зиль

МЕЦЕНАТСТВО В КИСВІ НА РУБЕЖІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. 25

Василь Рожко

УКРАЇНСЬКІ ВОЯКИ ЕМІГРАНТИ В СКЛАДІ АНЗАК В РОКИ ПЕРШОЇ
СВІТОВОЇ ВІЙНИ 30

Ольга Токар

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА – СИМВОЛ ГЕРОЇЗМУ УКРАЇНЦІВ У БОРОТЬБИ
ЗА ВЛАСНУ ДЕРЖАВНІСТЬ 35

Олександр Рибачук, Тетяна Карпукіна

ФОРМУВАННЯ РЕПРЕСИВНО КАРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ
ВСТАНОВЛЕННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ 42

Володимир Сова

УКРАЇНА В ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ НАПЕРЕДОДНІ
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 51

Юлія Горбова

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ КРИМУ: ПЕРЕСЕЛЕНСЬКІ АКЦІЇ ТА ЇХ НАСЛІДКИ
(1944–2019 РР.) 61

Тарас Надашкевич, Тетяна Карпукіна

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА НІМЕЦЬКОЇ ВЛАДИ В
РЕЙХСКОМІСАРИАТІ «УКРАЇНА» 68

Влад Твердинюк

РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ В УРСР, ЯК ПЕРЕДДЕНЬ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА» 77

Оксана Кундеус

ГІБРИДНА ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ 88

Інна Вівчар

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ 99

Олег Санжаревський, Тарас Жовтенко

ВІЙСЬКОВЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ І РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВІД МИРОТВОРЧОГО БАТАЛЬЙОНУ
ДО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОЇ БРИГАДИ 108

<i>Юрій Ліннік</i> У ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ	117
---	-----

РОЗДІЛ 2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Андрій Богданович</i> СПРОБА ПОБУДУВАТИ «МІСТО СОНЦЯ» В ПАРАГВАЇ	124
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ НІККОЛО МАКІАВЕЛЛІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІСТЬ	130
---	-----

<i>Валентин Константинов</i> ЦЕЦОРСКАЯ БИТВА 1620 ГОДА И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ПОЛЬСКО-ТУРЕЦКИЕ ОТНОШЕНИЯ	134
---	-----

<i>Ольга Сєєрова, Олена Золотун</i> ОСОБЛИВОСТІ БОРОТБЫ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В РОСІЇ В ДРУГІЙ ЧВЕРТІ ХІХ СТОЛІТТЯ	146
--	-----

<i>Николай Щавлинский</i> ІЗ ІСТОРІЇ ВЗАЙМОТНОШЕНЬ БЕЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛІКИ І УКРАЇНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛІКИ (1918 Г.).	159
--	-----

<i>Оксана Лепеш</i> КОНТРАБАНДА КАК ВИД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВЕТСКО-ПОЛЬСКОГО ПРИГРАНИЧНОГО НАСЕЛЕНИЯ В 1920-Х ГГ.	165
---	-----

<i>Ліна Харипончук, Роман Михальчук</i> КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	173
---	-----

<i>Руслан Постоловський</i> ГЕНЕЗА Й ЕВОЛЮЦІЯ ЧЕСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС	186
--	-----

<i>Аліна Таргонська, Інна Мартинчук</i> ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА ГОЛЛІЗМУ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРАНЦІЇ	195
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	204
---	-----

<i>Оксана Кундеус, Алла Іванюк</i> ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ	207
--	-----

<i>Ірина Андрощук</i> СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СИСТЕМА МЕДІА-ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ	211
---	-----

<i>Інна Вівчар</i> АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ МЕТОДІВ СТИСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	222
--	-----

РОЗДІЛ 3. ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Микола Переходько

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СІЧОВОГО РУХУ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ Й
БУКОВИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 226

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Тарас Пасічник

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУТНІСТЬ ЯВИЩА ГЕНОЦИДУ 233

Анатолій Лясковець

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВИЩА НАСЕЛЕННЯ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД
НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ 242

РОЗДІЛ 5. РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Руслана Давидюк

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ 254

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 32

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 26.11.2020 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Ум. друк. арк. 17,17.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 32. – Рівне, 2020. – 266 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020